

JEAN DES CARS

Povestea Vienei

CORINT
ISTORIE

JEAN DES CARS

Povestea Vienei

Traducere din limba franceză de Diana Morărașu

Prefață de Georgeta Filitti

CORINT
ISTORIE

Cuprins

<i>Prefață de Georgeta Filitti</i>	5
<i>Înainte de a porni la drum</i>	13
<i>Capitolul I – Amenințarea otomană</i>	21
<i>Capitolul II – Despre prinți și despre colecții</i>	55
<i>Capitolul III – Maria Tereza sau încoronarea Vienei</i>	73
<i>Capitolul IV – Muzica!</i>	95
<i>Capitolul V – Un ambasador nu foarte diplomat...</i>	117
<i>Capitolul VI – Congresul se distrează puțin, mult, deloc...</i>	129
<i>Capitolul VII – Cripta cu fantome</i>	177
<i>Capitolul VIII – Majestatea Sa Valsul</i>	189
<i>Capitolul IX – Un oraș în revoluție</i>	209
<i>Capitolul X – Amazoana din Prater</i>	229
<i>Capitolul XI – Un sfârșit de veac, o artă nouă</i>	245
<i>Capitolul XII – Orfanii imperiului</i>	275
<i>Capitolul XIII – Viena Roșie</i>	284
<i>Capitolul XIV – Un oraș foarte ocupat</i>	294
<i>Capitolul XV – Renașterea păsării Phoenix</i>	304
<i>Mulțumiri</i>	313

Capitolul I

Amenințarea otomană

Viena, 10 martie 2005; numeroși vienezi sunt furioși sau cel puțin emoționați și stupefiați. În această dimineață, în mijlocul cartierului muzeelor, fațada barocă a Kunsthalle, care odinioară adăpostea grajdurile imperiale, este acoperită în întregime cu drapelul roșii. Nostalgie comunistă cam stridentă? Nu, drapelul este împodobit cu o stea și o semilună albe, simboluri ale Islamului; sunt steagurile Turciei. Unele măsoară 2,70 de metri în lungime, altele 3,40 de metri. Acest decor neașteptat nu trece neobservat, exact ceea ce dorea autorul său, Feridun Zaimoglu, artist și scriitor de naționalitate germană, dar născut în Anatolia în 1964. Inițiativa lui este un răspuns la refuzul Austriei la solicitarea Turciei de a intra în Uniunea Europeană. O poziție care începe să învenineze relațiile dintre membrii UE și guvernul de la Ankara. Pentru moment, provoacă iritarea vienezilor și austriecilor; peste 80% dintre aceștia (cele trei partide reprezentate în Parlament, cu excepția Verzilor) sunt ostili integrării Turciei actuale, urmașa inamicului lor istoric, Imperiul Otoman, care a asediat de două ori orașul, în 1529 și în 1683. Două asedii care au înspăimântat toată Europa creștină. Acțiunea pusă la cale de Zaimoglu se înscrie sub semnul acestei amintiri dureroase, întrucât el o identifică cu a

treia ocupație turcă: „A doua și a treia generație de turci din Europa nu mai sunt obligate să trăiască înghesuite, ci constituie o forță sigură pe sine, o mișcare ofensivă. Când barbarul intră victorios într-o țară, își înalță flamurile, semn al puterii sale depline”. Această acțiune, calificată drept „instalare”, poartă numele de cod *Kanal Attack*, ceea ce s-ar putea traduce prin „Atacul tuciuriilor”, care își propune să scoată vienezii de origine turcă din ghetouri și să facă țândări imaginea paseistă, limitată la Mozart și Sissi, a austriecilor despre capitala lor. Dar dacă așa ar sta lucrurile, ar fi restrictiv, așadar fals. Pentru că patrimoniul vienez nu se limitează la aceste două simboluri.

În câteva ceasuri, conducerea Kunsthalle a primit sute de felicitări și proteste. Tinerii musulmani născuți din părinți imigranți au felicitat direcțiunea pentru curajul de care a dat dovadă, în vreme ce așa-numiții vienezii get-beget au protestat împotriva „otomanizării” unei clădiri publice, finanțată cu banii contribuabililor. Cele mai violente critici au venit din partea FPÖ (Partidul Libertății din Austria), partid de extremă dreapta. Liderul filialei vieneze, Heinz Christian Strache, în care unii văd noul Jörg Haider¹, a profitat de ocazie pentru a lansa o amplă campanie de afișaj pe zidurile Vienei, cu următorul slogan: „Viena nu trebuie să devină Istanbul!” Spiritele s-au încins când s-a aflat că insolitul montaj trebuia să fie păstrat până la 28 martie, adică încă două săptămâni. Era deja prea mult pentru FPÖ, care a declarat în *hebdomadarul Observer*: „Dacă noi, austriecii, acceptăm aceste acțiuni,

¹ Jörg Haider (1950–2008), politician austriac, din 1999 guvernatorul landului Carintia. Până în 2005 a reprezentat FPÖ, de care s-a separat, înființându-și ulterior propria formațiune politică, Alianța pentru Viitorul Austriei (n. red.).

punem în pericol supraviețuirea și securitatea identității noastre culturale”. A doua zi, cotidianul *Heute* („Astăzi”) își avertizează cititorii: „Kunsthalle a devenit un cort turcesc”. Directorul muzeului, Gerald Matt, căruia naționaliștii îi cer demisia (fără succes), se felicita pentru toată această agitație, care slujește drept preludiu unui festival literar pe tema Islamului și Occidentului. Scriitorii veniți din cartierele populare în zona Kunsthalle, frecventată de turiști și de intelectuali, organizează lecturi publice din autori musulmani, palestinieni și bosniaci, libanezi și irakieni, egipteni, afgani și chiar libieni. În timp ce o studentă de 16 ani caligrafiază cuvinte vieneze în arabă, Matt, directorul, încântat de tot acest tapaj, le spune nemulțumiților: „Expoziția este un test pentru societatea vieneză, mult prea burgheză. Aici, oamenii nu sunt obișnuiți cu acest melanj social. Parcă am fi în Franța!”

De ce reacții de o asemenea amploare în 2005, fie ele pozitive sau negative? Pentru că la Viena, Turcia este un subiect sensibil. Viena este singura capitală occidentală care a fost nevoită să se confrunte cu asedii otomane de o asemenea amploare, dar a reușit să le respingă. Orașul se temea să nu fie nevoit să îndure o ocupație așa cum s-a întâmplat, de pildă, cu Budapesta, timp de un veac și jumătate. Islamul este a treia religie în Austria, numărând 300 000 de credincioși, majoritatea (200 000) aflați în Viena; este suficient să te plimbi astăzi pe Graben sau să vizitezi un muzeu pentru a constata că numărul femeilor care poartă vâlul islamic a crescut considerabil în ultimii 10 ani. Se uită adesea că din 1912, sub domnia lui Franz Joseph, confesiunea musulmană era deja recunoscută în imperiu. Iar de la anexarea Bosniei-Herțegovina din 1906, armata Habsburgilor a inclus în rândurile sale imami.

În decembrie 2004, în promisiunile cancelarului conservator Wolfgang Schüssel de a organiza un referendum pe tema candidaturii Turciei, trebuie să citim o lecție a istoriei. Aproape că o putem citi pe zidurile Vienei, căci mergând spre Schönbrunn, un cunoscător vă va putea arăta, într-o firidă din zidul unui imobil, o ghiulea de tun otoman trasă de cea mai redutabilă artilerie a secolului al XVI-lea, cea care a făcut praf zidurile Constantinopolului la 29 mai 1453 și a provocat căderea cetății. Alte gloanțe, înfipite în pietrele din pavaj, demonstrează amploarea amenințării. Simbolic este, fără doar și poate, proiectilul încastrat deasupra sacristiei Catedralei Sfântul Ștefan. În cazul în care nu realizați despre ce este vorba, aflați că scena îl prezintă pe sfântul Francisc călcând în picioare un turc...

Pentru a evoca aceste clipe eroice, fie că vorbim despre atac sau despre rezistență, cel mai bine este să ne așezăm la masă într-una dintre minunatele cafenele ale Vienei. Cele mai cunoscute sunt vreo 20. În funcție de oră și local – fiecare are specificul ei –, atmosfera va fi liniștită sau animată. Un cronicar remarcă: „În cafenelele vieneze există oameni care vor să fie singuri, dar care pentru asta au nevoie de companie”. Toate au însă un punct comun: se poate sta aici o zi întreagă, consumând o singură cafea și citind ziarele așezate pe o stînghie de lemn și aflate la dispoziția clienților. După un ceas, poate două, nu va apărea niciun chelner care să vă ceară să mai comandați. În schimb, pentru a nu trece drept un turist ignorant, ci drept unul atent la obiceiurile orașului pe care îl vizitează, nu cereți numai „O cafea!”... Ar fi la fel de lamentabil ca și atunci când ați cere carne la măcelărie! Există cel puțin 15 sortimente, de la cafeaua neagră la cafeaua cu lapte (numită *Wiener Melange*), de la cappuccino la cafeaua vieneză onctuoasă, cu frișcă... Va

fi însoțită întotdeauna de un pahar cu apă. Și, în funcție de preferința fiecăruia, de produse fine de patiserie, dar cu frișcă din belșug, sau de feluri simple, dar hrănitoare, cu care veți fi îmbiați cam peste tot, cum ar fi de pildă *Tafelspitz*. Acest mușchiuleț de vită fiert și înăbușit un ceas și jumătate, servit cu cartofi cu pătrunjel și sos de hrean și arpagic, era preferatul soțului lui Sisi, căci el, suveranul cu o sănătate de fier, nu ținea un regim draconic... Împăratului îi plăcea atât de mult *Tafelspitz*, încât, în jurul lui 1890, acest fel de mâncare se servea în cele mai bune case vieneze pentru ca împăratul, invitat la un dineu privat – cum i se mai întâmpla –, să mănânce pe săturate la supușii lui așa cum obișnuia în palatul său, la o masă imensă. Se știe că făcea adesea comparații gastronomice despre doza-rea piperului și dafinului, a ienupărului și nucșoarei...

Așadar, pentru început, o cafea însoțită de un croasant, care este vienez, înainte de a fi parizian, apoi francez. La urma urmelor, cine s-ar putea îndoi că produsele de patiserie (*viennoiseries* în limba franceză) au fost inventate la Viena! Dar de ce? Din cauza turcilor! Sau mai curând mulțumită turcilor, așa spune eu! Se dovedește astfel că unele invazii sau ocupații, chiar unele asedii, pot lăsa amintiri plăcute, care devin specialități. În 1814, conform unei tradiții acum contestate, dar amuzante, cazacii ruși ai țarului Alexandru I care ocupau Parisul, mai ales Champs Élysées, și-au manifestat dorința de a mânca repede ceva printr-un termen rus: *bistro*. Cazacii au plecat, bistroul a rămas, iar acum este amenințat de alte tipuri de restaurante! La fel cum bistroul parizian este de origine rusă, cafeneaua vieneză are ascendență turcă.

Iată-vă într-o cafenea vieneză și, prin urmare, trebuie să știți ce s-a petrecut nu departe de aici cu aproape cinci veacuri în urmă. În două rânduri și-a ținut răsuflarea Europa,

îngrijorată! Cu o excepție notorie, cea a regelui Franței, elegantul Francisc I, care dorea o înțelegerea cu aceea care pe atunci se numea Sublima Poartă și care îl considera pe sultan aliat, nicidecum dușman. Circumstanțele, firește...

Locul în care este așezată Viena, în Antichitate castrul roman Vindobona, a fost dintotdeauna râvnit. Ruinele romane pe care astăzi le putem vedea lângă Piața Veche, un fost forum ajuns cea mai veche piață vieneză, atestă prezența legiunilor Romei, la fel ca și lucrările mai recente, din fața Palatului Hofburg. Aflat la 171 de metri altitudine, orașul se ridică la răscrucea a două rute esențiale, dintre care una, de la est la vest, urmează cursul Dunării, o importantă cale naturală de acces. Alta, pe axa nord-sud, este numită drumul chihlimbarului și leagă Italia de Marea Baltică. La răsărit de Alpi, unde începe imensa câmpie a Pannoniei, Vindobona era aproape de granița nordică a Imperiului Roman, faimosul *limes*. În anul 180 î.H., împăratul Marcus Aurelius moare aici în timpul unui război cu numeroșii invadatori. În epopeea mitică a Nibelunilor, pe care Richard Wagner o va transpune pe muzică, Attila și Crimhilda își celebrează nunta în această regiune. La sfârșitul secolului al II-lea, uitatul împărat Probus¹ le dă permisiunea legionarilor care doresc să se stabilească la Vindobona să cultive viță-de-vie. Este începutul unei tradiții care se perpetuează încă prin străvechile cântece populare, cântate în cor în hanuri ...

Nu are rost să mai amintim că această răspântie politică și comercială îndură marile invazii, mai ales cele ale hunilor și

¹ Marcus Aurelius Probus, care a domnit între 276 și 282, a autorizat cultura viței-de-vie și producerea vinului în Galia și Pannonia, anulând edictul lui Domițian, promulgat cu două secole mai înainte și care interzicea plantarea de noi vii (n. red.).

apoi, în secolul al VI-lea, ale longobarzilor. Cotropitorii năvălesc de peste tot; nicio apărare naturală nu poate proteja orașul devastat, distrus, incendiat și reconstruit. Va fi nevoie de mâna de fier a lui Carol cel Mare, încoronat împărat al Occidentului la Roma în anul 800, pentru ca orașul să renască și să înceteze să mai tremure. Începe să se vorbească despre Wiena, cuvânt de origine slavă, fără doar și poate, ce numește un curs de apă, numit astăzi Wien în germană. Încă o dată, portul danubian – chiar dacă fluviul nu traversează orașul, cum se întâmplă la Budapesta sau la Belgrad – marchează punctul extrem al expansiunii france în Europa Centrală. La sfârșitul secolului al X-lea, cetatea, care a reușit să scape de unguri și să se integreze în Sfântul Imperiu Roman de Națiune Germană, este cel mai important oraș de limbă germană din nordul Alpilor, după Colonia¹. 200 de ani mai târziu, la cererea împăratului Frederic I Barbarossa, primul duce de Austria își mută curtea într-un loc numit *Am Hof* („La curte”). Este momentul în care ceea ce se numea pe atunci Ostmark (marca sau granița de est a imperiului) este ridicat la rang de ducat. Locul acesta, cel mai vast din așa-numitul oraș interior – nucleul său istoric – există și astăzi, în imediata apropiere a uimitoarei cazărmi centrale a pompierilor, o clădire barocă dotată cu un fronton grec și fresce! Să precizăm că pe atunci se vorbea despre ducatul Austriei, căci, până în 1804, nu a existat Imperiul Austriac, ci un conglomerat de posesiuni și teritorii care făceau parte dintr-un imperiu german și se întindeau din Alsacia și Istria până în Carinthia și mai ales Friuli.

Ridicată la rang de capitală a ducatului pe vremea lui Leopold al VI-lea cel Glorios, membru al ilustrei familii Babenberg,

¹ Köln (n. trad.).